

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru — Podmienky spoločenskej akceptovateľnosti energetickej a nízkouhlíkovej transformácie*(prieskumné stanovisko na žiadosť francúzskeho predsedníctva Rady EÚ)*

(2022/C 290/04)

Spravodajca: **Arnaud SCHWARTZ**Pomocný spravodajca: **Pierre Jean COULON**

Konzultácia	francúzske predsedníctvo Rady EÚ, 20. 9. 2021
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť
Prijaté v sekcii	10. 3. 2022
Prijaté v pléne	23. 3. 2022
Plenárne zasadnutie č.	568
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	224/6/5

1. Závbery a odporúčania

1.1. S cieľom zabezpečiť spoločenskú akceptovateľnosť energetickej transformácie s prihliadnutím na spätnú väzbu získanú vo fázach plánovania a vykonávania Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) vyzýva všetky zainteresované strany, aby zlepšili nasledujúce prvky: nezávislosť procesu, kvalitu a dostupnosť informácií, slobodu a rozmanitosť účasti, jasné podmienky, zodpovednosť a zohľadnenie účasti na rozhodovaní, transparentnosť a monitorovanie plánu alebo projektu od začiatkovej až po konečnú fázu, ale aj ekonomicky dostupný a funkčný charakter transformácie (pomocou dostupných riešení, ako sú nabíjacie stanice pre elektromobily s dobrou polohou v dostatočnom počte).

1.2. EHSV vyzýva EÚ, aby pomocou finančných stimulov oveľa intenzívnejšie podporovala distributívnu spravodlivosť a koncepciu výrobcu-spotrebiteľ, pretože ide o faktor s najväčším vplyvom na akceptovanie energetickej transformácie miestnym obyvateľstvom. O týchto stimuloch by mali byť dostupné informácie a mali by podliehať jednoduchým formalitám. Cieľ energetickej únie, ktorým je postaviť občanov do centra politiky a zabezpečiť, aby sa mohli ľahko stať výrobcami energie a využívať nové technológie, sa musí dosiahnuť oveľa rýchlejšie, než tomu bolo doteraz. EHSV tiež zdôrazňuje, že je dôležité, aby sa prínosy a vnímané náklady jednotlivých projektov rovnomerne rozdelili.

1.3. EHSV navrhuje, aby EÚ identifikovala a odstránila prekážky, ktoré v prípade potreby vysvetľujú nízku účasť a podporu verejnosti. Vo všeobecnosti platí, že ak sa obyvateľstvu a zainteresovaným organizáciám občianskej spoločnosti poskytne príležitosť zúčastňovať sa na príprave projektov a rozhodovaní o plánovaní, zvyšuje sa tým spoločenská akceptácia. V akčnom pláne na podporu rozvoja participácie by sa preto mala venovať pozornosť otázkam nedostatku času, nepostačujúcej výchove k občianstvu, nedostatočnej zodpovednosti príslušných orgánov a ďalším faktorom.

1.4. EHSV by uvítal, ak by už od fázy plánovania prebiehala intenzívnejšia koordinácia než doteraz, ba dokonca spoluvytváranie s verejnosťou, a najmä so sociálnymi partnermi a s organizáciami občianskej spoločnosti, a aby existovalo úzke prepojenie medzi cieľmi a plánovaním na všetkých územných úrovniach až po zavádzanie transformácie na miestnej úrovni. Je to nevyhnutné, ak chceme urobiť pokrok smerom k väčšej spoločenskej akceptovateľnosti a dosiahnuť naše ciele energetickej transformácie primeraným tempom.

1.5. EHSV zdôrazňuje, že zlepšenie akceptovateľnosti obyvateľstvom a zainteresovanými stranami, ktorých sa transformácia a technické zmeny počas nej týkajú, si vyžaduje aj osobitnú pozornosť a opatrenia, ako sú celoživotné vzdelávanie, rekvalifikácia a zvyšovanie kvalifikácie pracovnej sily, pomoc podnikom a informačné kampane zamerané na rôzne skupiny obyvateľstva, ktorých sa transformácia týka. Informácie musia zdôrazňovať hlavné posolstvo, že energetická transformácia je potrebná, pretože je spravodlivejšia a ekologickejšia, a to individuálne aj kolektívne, a že z dlhodobého hľadiska je pre občanov lacnejšia.

1.6. EHSV však opakuje, že energetická transformácia si bude vyžadovať individuálne a kolektívne zmeny zo strany jednotlivcov, podnikov, obcí atď. Keďže energetická politika doteraz nezohľadňovala negatívne externality fosílnych palív, dekarbonizácia znamená v krátkodobom horizonte vyššie náklady pre výrobcov a vyššie ceny pre spotrebiteľov. V tejto súvislosti je potrebná väčšia transparentnosť. Vzhľadom na súčasné ceny energie je pre spotrebiteľov veľmi ťažké dobrovoľne akceptovať vyššie ceny. Je dôležité si to uvedomiť. Okrem toho je dôležité informovať aj o úspechoch spravodlivej transformácie. V súčasnej diskusii však príliš často počujeme negatívne príbehy. Kľúčovým predpokladom na zabezpečenie spoločenskej akceptovateľnosti a úspechu tejto transformácie je udržanie konkurencieschopnosti podnikov EÚ na svetovom trhu, aby sa zabránilo prílišnému tlaku na hospodárstvo a zvyšovanie nezamestnanosti.

1.7. EHSV upozorňuje, že staré dane z fosílnych palív a nové environmentálne dane predstavujú relatívne vyššiu záťaž pre nízkoprijemné domácnosti než pre domácnosti s vysokými príjmami. Dotácie a environmentálne škodlivé dane sa musia postupne, ale urýchlene zrušiť tak, ako to často sľubujú politici. Príjmy z nových environmentálnych daní by sa preto mali použiť najmä na sociálne inovácie, dotovanie energetickej transformácie znevýhodnených domácností a zachovanie ich kúpnej sily.

1.8. EHSV tiež poukazuje na to, že pri prechode na nízkouhlíkovú spoločnosť musí byť koncepcia spravodlivej transformácie v centre úvah a opatrení. Spravodlivá transformácia nesmie byť len súčtom politických cieľov, pretože je základom pre sociálnu akceptáciu energetickej transformácie. Na európskej úrovni by sa mal balík návrhov *Fit for 55* doplniť právnym rámcom pre spravodlivú transformáciu zahŕňajúcim napríklad aj konkrétne návrhy uvedené v tomto stanovisku, ktoré možno premietnuť do národných energetických a klimatických plánov.

1.9. EHSV vyzýva, aby sa prehodnotil balík návrhov *Fit for 55* s cieľom zlepšiť schopnosť riešiť problematiku kolísania cien energie a problémy vyplývajúce z núdzových situácií vrátane vojny a aby sa zaviedli príslušné opatrenia, ktoré by umožňovali takéto situácie riešiť tak, aby sa zabránilo negatívnemu dosahu na koncových používateľov.

2. Kontext a definície

2.1. Ľudstvo čelí problému obmedzených zdrojov planéty⁽¹⁾, kolapsu biodiverzity a globálnemu otepľovaniu. Energetická transformácia a transformácia na uhlíkovo neutrálnu hospodárstvo znamená konkrétnu (najmä zmenou návykov – individuálnych a kolektívnych) a súčasne civilizačnú transformáciu našich spoločností. Musí nám umožniť demokraticky, spravodlivo a s ohľadom na ekosystémy⁽²⁾ znížiť naše materiálne a energetické potreby a zároveň zabezpečiť blahobyt pre všetkých⁽³⁾.

2.1.1. Pokračovať v nadchádzajúcich desaťročiach v používaní fosílnych palív tak ako dnes nie je možné z environmentálnych, zásobovacích alebo sociálnych dôvodov. To znamená, že prechod na uhlíkovo neutrálnu spoločnosť je naliehavo potrebný.

2.1.2. V kontexte zeleného rastu⁽⁴⁾ však nízka návratnosť investícií do energetického využívania alternatívnych zdrojov energie ohrozuje naše hospodárstva systémovým kolapsom, nehovoriac o potenciálne škodlivých vplyvoch ťažby nerastov na životné prostredie.

2.1.3. V záujme väčšej súdržnosti a spoločenskej akceptácie budeme musieť:

- znížiť dopyt po nerastných surovinách zlepšením ich recyklácie,
- vykonať posúdenia vplyvu v záujme transformácie, vďaka ktorej budeme môcť skončiť s ich používaním, obmedziť ho alebo kompenzovať,
- disponovať obehovým hospodárstvom v odvetví energie z obnoviteľných zdrojov,
- stimulovať energetickú efektívnosť a výrazne znížiť celkový dopyt po energii,
- prehodnotiť návrhy uvedené v balíku návrhov *Fit for 55* s cieľom zlepšiť schopnosť riešiť problematiku kolísania cien energie a problémy vyplývajúce z núdzových situácií vrátane vojny.

(1) <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>.

(2) https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2021/07/IPBES_IPCC_WR_12_2020.pdf.

(3) <https://doughnuteconomics.org/about-doughnut-economics>.

(4) <https://eeb.org/library/decoupling-debunked/>; <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth>.

2.1.4. Keďže poznáme limity rôznych scenárov súvisiace s technologickým rizikom a so zlyhaním úložísk uhlíka, ako aj limity energetickej účinnosti, bude nutné nielen vytvoriť určitý manévrovací priestor pomocou systémovej striedmosti v spotrebe energie prehodnotením nášho spôsobu života, ale aj zvýšiť akceptáciu opatrení na adaptáciu na zmenu klímy.

2.2. Veda v posledných rokoch skúmala podmienky spoločenskej akceptovateľnosti takejto transformácie. EHSV na ne poukazuje v tomto stanovisku, ktorého cieľom je okrem iného zlepšiť postupy v rámci inštitúcií EÚ a členských štátov.

2.3. Spoločenská akceptovateľnosť projektov užitočných pre energetickú transformáciu je veľmi zložitá otázka. Zahŕňa úvahy týkajúce sa pochopenia navrhovaných technológií, súvisiacich rizík (sociálnych, zdravotných, ekonomických atď.), možných alternatív, posúdenia nákladov a prínosov odporúčaných možností a pravidiel platných na danom území. Spoločenská akceptovateľnosť si vyžaduje, aby sa o takýchto projektoch diskutovalo s obyvateľmi, ako aj so všetkými zainteresovanými stranami a aby sa zo všeobecnejšieho hľadiska zväzil rozvoj územia a spôsoby života vhodné pre toto územie.

2.4. Podľa viacerých štúdií ⁽⁵⁾ a EHSV sú hlavnými hnacími silami spoločenskej akceptácie:

- dôvera v správu vecí verejných a procesnú spravodlivosť,
- spravodlivá a cenovo dostupná transformácia,
- otázky týkajúce sa umiestnenia a plánovania,
- vplyv sociálno-demografických faktorov,
- sociálno-technická uskutočniteľnosť.

2.5. V nasledujúcej časti opíšeme, čo tieto pojmy znamenajú a aký spôsob realizácie prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo z nich môžeme vyvodiť.

3. Podmienky vykonávania

3.1. Dôvera v správu vecí verejných a procesná spravodlivosť

3.1.1. Viaceré štúdie ukázali, že dôvera má zásadný význam pre určenie úrovne spoločenskej akceptácie. Existuje vzájomný vzťah medzi procesnou spravodlivosťou, dôverou a mierou akceptácie transformácie. Transparentné rozhodovanie a propagácia informácií zvyšujú úroveň vzájomnej dôvery navrhovateľov projektov a komunit.

3.1.2. EHSV preto opakuje, že stredobodom pozornosti by mal byť právny štát, napríklad pokiaľ ide o využívanie rôznych fondov EÚ. Takisto zastáva názor, že Komisia by mala svoje návrhy uverejňovať vo všetkých úradných jazykoch rýchlym a zrozumiteľným spôsobom, aby sa zabezpečila všeobecná dostupnosť a participácia.

3.1.3. Okrem toho zo štúdií vyplýva, že občianska participácia pomáha pri vyrovnávaní sa s problémami komunity a zvyšovaní úrovne vzájomnej dôvery. Propagácia informácií má zásadný význam pre nápravu akýchkoľvek mylných predstáv o transformácii a opatreniach alebo nástrojoch, ktoré treba zaviesť na jej realizáciu. Preto je dôležité diskutovať o témach, ako je umiestnenie, náklady a možné negatívne environmentálne, hospodárske, zdravotné a sociálne vplyvy projektov energetickej transformácie, ale aj venovať sa ich prínosom. To tiež prispieva k tomu, aby verejnosť akceptovala výstavbu nových zariadení vo svojom okolí.

3.1.4. EHSV sa preto domnieva, že pre akceptáciu komunitou je zásadné nadviazať dialóg s obyvateľmi a so zainteresovanými stranami a prostredníctvom otvorenej komunikácie a príležitostí nadviazať vzájomnú dôveru v čo najskoršom štádiu navrhovania opatrení a projektov spojených s energetickou transformáciou ⁽⁶⁾ na všetkých príslušných územných úrovniach, a to od miestnej úrovne až po úroveň EÚ.

3.1.5. V záujme presadzovania participácie a budovania dôvery je dôležité získať podporu na miestnej úrovni, najmä organizácií občianskej spoločnosti, ktoré verejne podporujú transformáciu na základe vedeckých poznatkov ⁽⁷⁾. Táto miestna sieť môže organickjším spôsobom propagovať informácie vo verejnej sfére a vyvažovať prípadné mylné predstavy, ktoré sa šíria.

⁽⁵⁾ *Trends in Social Acceptance of Renewable Energy Across Europe – A Literature Review*, 8. decembra 2020.

⁽⁶⁾ Odporúčania francúzskej organizácie na ochranu životného prostredia *France Nature Environnement* uverejnené v jej publikáciách *Scopes* (napr. *Méthascopes*, *Éoloscope*).

⁽⁷⁾ <https://www.fondation-nicolas-hulot.org/sondage-science-et-transition-ecologique-en-qui-les-francais-ont-il-confiance/> (len vo francúzštine).

3.1.6. Participatívna demokracia je dnes kľúčovým prvkom modelu európskeho občianstva. Lisabonská zmluva zabezpečuje komplementárnosť medzi zastupiteľskou a participatívnou demokraciou. Z medzinárodného hľadiska sú prístup k informáciám a účasť verejnosti na plánovaní a rozvoji dva z troch pilierov Aarhuského dohovoru. Ich vykonávanie je nutné zlepšiť, rovnako ako aj vykonávanie piliera týkajúceho sa prístupu k spravodlivosti⁽⁸⁾.

3.1.7. Verejná diskusia je formou participácie, ktorú treba podporovať. Mala by ju zabezpečovať nezávislá odborná komisia pre občiansku participáciu s preukázanými skúsenosťami⁽⁹⁾. Ide o záruku nevyhnutnej dôveryhodnosti celej diskusie, prostredníctvom ktorej sa občania zapájajú do navrhovania významných opatrení týkajúcich sa územia, kde žijú. Všetkým zainteresovaným stranám poskytuje úplné a transparentné informácie o danom pláne, programe alebo projekte vo fáze návrhu, čím im dáva možnosť vyjadriť sa ako jednotlivci alebo ako organizované skupiny k vhodnosti predložených opatrení.

3.1.8. Dôveru občanov v posledných rokoch postupne podkopáva dematerializácia občianskej participácie bez zodpovednosti alebo diskusie so sprostredkujúcimi tretími stranami, ktoré sú garantom tejto metódy. Okrem informovania je však na zapojenie verejnosti do všetkých fáz a spolurozhodovanie o možnostiach, ktoré sa majú prijať, nevyhnutná kombinácia online konzultácií a osobných stretnutí⁽¹⁰⁾.

3.1.9. V záujme skvalitnenia dialógu medzi všetkými zainteresovanými stranami by napríklad po účasti verejnosti mali rozhodovacie orgány alebo predstavitelia zastupiteľskej demokracie písomne uviesť, čo urobia s rôznymi príspevkami, ktoré získali, a aké zlepšenia z toho plynú občanom. Takáto zodpovednosť by umožnila lepšie pochopiť dôvody ich rozhodnutí a zvýšila by dôveru v demokraciu.

3.2. Spravodlivá a cenovo dostupná transformácia

3.2.1. Balík návrhov *Fit for 55* a cieľ uhlíkovej neutrality do roku 2050 predstavujú obrovskú výzvu. Podľa Európskej komisie si splnenie našich cieľov do roku 2030 bude vyžadovať dodatočné investície vo výške 350 miliárd EUR ročne len do systémov výroby energie. Veľkou otázkou pre EHSV a samozrejme pre spoločnosť ako celok je, kto to bude platiť, kto bude investovať, kto z toho bude mať prospech a či budú tieto finančné prostriedky dostatočné.

3.2.2. Distributívna spravodlivosť v záujme spravodlivej a cenovo dostupnej transformácie zaisťuje spravodlivé rozdelenie prínosov projektu, a nielen jeho nákladov. Je kľúčovým faktorom spoločenskej akceptácie. Finančný stimul, ktorý nebude administratívne ani technicky zložitý, sa dokonca zdá byť hlavným motivačným faktorom akceptovania projektu spojeného s transformáciou. Vďaka týmto stimulom budú jednotlivci, poľnohospodári, malé a stredné podniky, energetické komunity atď. ochotní zapojiť sa do nového systému prostredníctvom svojich investícií a záväzku uskutočniť potrebnú transformáciu.

3.2.3. Je logické, že základným predpokladom spoločensky prijateľného a úspešného prechodu na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo je udržať konkurencieschopnosť európskych podnikov na svetovom trhu, aby sa zabránilo prílišnému tlaku na hospodárstvo a zvyšovanie nezamestnanosti.

3.2.4. Určitá forma finančného stimulu (napr. nižšie sadzby za energiu alebo možnosti príjmu, podpora miestneho hospodárstva, ďalšieho vzdelávania alebo rekvalifikácie) je významným faktorom akceptácie na miestnej úrovni a podpory projektu.

3.2.5. Vnímanie prínosov môže tiež prispieť k väčšej akceptácii na miestnej úrovni. Napríklad lokálne vytváranie pracovných miest, najmä v prípade energetickej transformácie skupiny pracovných miest sa vníma ako prínos pre komunitu, čím sa môže podporiť akceptácia projektu.

3.2.6. Najmä elektrina z veterných a solárnych systémov sa stáva alebo sa už stala na mnohých miestach cenovo najdostupnejším a najudržateľnejším riešením. Jednou z možností je zabezpečiť, aby túto lacnú elektrickú energiu vyrábali a používali všetci miestni obyvatelia: keďže budú aj výrobcami, zmení sa ich úloha a zo spotrebiteľov sa stanú výrobcovia-spotrebiteľia. Tieto práva sa musia posilniť a garantovať. Tento prístup je o to dôležitejší, že odvetvia dopravy a vykurovania sa čoraz viac elektrifikujú.

3.2.7. Pre klímu teoreticky nie je dôležité, kto stavia a prevádzkuje fotovoltický alebo veterný systém, ale pre akceptáciu na miestnej úrovni a pre regionálne hospodárstvo má táto otázka zásadný význam. V praxi sa preto musí vyvinúť osobitné úsilie na to, aby sa takýto typ participácie umožnil.

3.2.8. EHSV sa domnieva, že počet výrobcov-spotrebiteľov a spoločenská akceptovateľnosť transformácie by sa mohli rýchlo zvýšiť vďaka nasledujúcim opatreniam:

⁽⁸⁾ Ú. v. EÚ C 123, 9.4. 2021, s. 66.

⁽⁹⁾ Napríklad vo Francúzsku pôsobí *Commission nationale du débat public*.

⁽¹⁰⁾ *Consulter autrement, participer effectivement*, verejná správa francúzskej Štátnej rady z roku 2011, La Documentation française 2011.

- a) sebestačnosť komunity: ak spotrebiteľia prevádzkujú systémy spoločne a ak sa elektrická energia, ktorú vyrábajú, spotrebúva na mieste, mala by sa považovať za elektrinu individuálneho pôvodu;
- b) spoločné využívanie energie: v rámci komunít vyrábajúcich energiu z obnoviteľných zdrojov by sa na elektrinu spoločne využívanú výrobcami mali uplatňovať znížené sieťové poplatky;
- c) virtuálne meranie čistej spotreby: odberateľom, ktorí nežijú v bezprostrednej blízkosti systému výroby elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov, sa poskytne možnosť pripojiť sa doň a priamo využívať vyrobenú elektrickú energiu. Na tento účel by virtuálne meranie čistej spotreby malo byť novou možnosťou stanovenou zákonom, podľa ktorej je každá kilowatthodina elektrickej energie spotrebovanej zo systému, na ktorom sa spotrebiteľ zúčastňuje, kompenzovaná kilowatthodinou, ktorú spotrebiteľ získava z iného zdroja a v inom čase. Takéto merania už existujú napríklad v Grécku, Poľsku a Litve.

3.2.9. Konceptia miestneho výrobcu-spotrebiteľa je zaujímavá aj vo vzťahu k inteligentným elektromerom, ktoré spracúvajú signály trhových cien a umožňujú spotrebu a flexibilitu podľa potrieb distribučnej siete, a túto spotrebu a flexibilitu možno odmeňovať. Táto kombinácia môže pomôcť znížiť zaťaženie siete, a tým môže znížiť potrebu rozšírenia siete.

3.2.10. Otázky rastúcich nákladov na energiu a schopnosti členských štátov zmierniť ich musia byť v centre budúcich politických opatrení. EHSV podporuje nielen núdzové opatrenia zamerané na zabránenie drastickým sociálnym dôsledkom, ale je aj veľmi naklonený hodnoteniam trhu, ktoré testujú správanie aktérov pôsobiacich na trhu s energiou. Výbor zároveň pripomína spoločné hodnoty Únie v oblasti služieb všeobecného hospodárskeho záujmu v zmysle článku 14 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ako sú uvedené v Protokole č. 26 o službách všeobecného záujmu, ktorý tvorí prílohu k Zmluve o Európskej únii. Mohlo by to viesť k zvýšeniu efektívnosti a odstráneniu zlyhaní trhu. Je potrebné, aby orgány účinnejšie kontrolovali trh.

3.2.11. EHSV vyzýva, aby sa prehodnotil balík návrhov *Fit for 55* s cieľom zlepšiť schopnosť riešiť problematiku kolísania cien energie a problémy vyplývajúce z núdzových situácií vrátane vojny, a to tak, aby sa zabránilo negatívnemu dosahu na koncových používateľov (napríklad zavedením vhodných mechanizmov, ktoré by zabránili prehnane vysokým cenám, ako je dočasné pozastavenie systému obchodovania s emisiami).

3.2.12. Zároveň bude treba zaistiť sociálnu spravodlivosť a vyriešiť problém rastúcej energetickej chudoby Európanov⁽¹¹⁾. Podľa Európskej komisie boj proti zmene klímy prináša hmatateľné riziká zväčšovania rozdielov, proti ktorým sa budú musieť zaviesť osobitné verejné politiky. Zahŕňa to najmä posilnenie odbornej prípravy a rekvalifikácie a udržanie rastu určitých cien pre domácnosti trpiace energetickou chudobou pod kontrolou⁽¹²⁾. Energetická transformácia je spoločensky akceptovateľnejšia, ak vytvára pracovné miesta a dokáže zachovať kúpnu silu nízkopríjmových domácností⁽¹³⁾.

3.2.13. Na uľahčenie akceptácie transformácie sa okrem toho zvažovali rôzne scenáre, podľa ktorých by sa nízkopríjmovým domácnostiam poskytlo viac prostriedkov, napríklad v simuláciách, ktoré vykonalo konzorcium Locomotion. EHSV však pripomína, že Sociálno-klimatický fond a Fond na spravodlivú transformáciu⁽¹⁴⁾ by sa mali rozšíriť a zväčšiť tak, aby skutočne zaručili, že sa na nikoho nezabudne, pričom by sa do nich mali začleniť všetky formy vylúčenia a marginalizácie.

3.2.14. S cieľom pomôcť najmä najviac znevýhodneným skupinám pri realizácii energetickej transformácie by bolo takisto užitočné rozvíjať a zlepšovať redistributívne politiky a na tento účel experimentovať s inovatívnymi opatreniami⁽¹⁵⁾, ako sú univerzálny základný príjem, daňové úľavy, kratšie pracovné týždne, spoločné využívanie pracovných miest, programy záruk zamestnania, dôležitejšia úloha pracovníkov v správe a riadení spoločností.

3.2.15. Tieto a iné uvedené opatrenia môžu zvýšiť akceptovateľnosť transformácie. Budú môcť profitovať z okamžitého presmerovania dotácií, financovania a daňových výhod, ktoré sa ešte stále poskytujú na fosílna palivá. Je dôležité vytvoriť zdroje financovania udržateľných investícií.

⁽¹¹⁾ Hodnotenie európskej energetickej únie – sociálny a spoločenský rozmer energetickej transformácie.

⁽¹²⁾ Energetická chudoba vedie k javom, ako sú krádeže (pripojením na rozvody patriace iným odberateľom), či už z dôvodu chudoby alebo občianskej neposlušnosti voči systému predaja elektrickej energie.

⁽¹³⁾ Ú. v. EÚ C 152, 6.4. 2022, s. 158.

⁽¹⁴⁾ Ú. v. EÚ C 311, 18.9. 2022, s. 55.

⁽¹⁵⁾ <https://eeb.org/library/escaping-the-growth-and-jobs-treadmill/>.

3.2.16. Predovšetkým by sa malo teraz veľmi urýchlene naplánovať zrušenie financovania škodlivého pre životné prostredie, ako sa to už sľubuje mnoho rokov, a environmentálne dane by sa mali navrhnúť v súlade s cieľným zdaňovaním⁽¹⁶⁾, t. j. vyčlenením zdrojov financovania na podporu transformácie. To pomôže každému pochopiť a akceptovať verejné opatrenia v tejto oblasti.

3.2.17. Spoločenská akceptovateľnosť environmentálneho zdaňovania totiž predpokladá kompenzáciu, pri ktorej sa zohľadňujú príjmy domácností a ich energetická chudoba (chýbajúca verejná doprava, nedostatočná izolácia obydla, nízka účinnosť kúrenia a typ vlastneného vozidla atď.) s cieľom pomôcť⁽¹⁷⁾ im ťažiť z úspor, ktoré možno dlhodobo dosahovať energeticky menej náročnými zariadeniami.

3.2.18. Podobne by sa mala otestovať tzv. uhlíková karta⁽¹⁸⁾, ktorá spočíva v pridelení neprenosných individuálnych emisných kvót, aby sa zistilo nielen to, či sa jej výchovný potenciál môže v praxi premietnuť do zníženia emisií skleníkových plynov a zintenzívnenia energetickej transformácie, ale aj to, či takýto rovnocenný nástroj môže znásobiť akceptovateľnosť energetickej transformácie.

3.2.19. Schopnosť verejných aktérov ísť príkladom (okrem ich postupov a opatrení na podporu striednosti v spotrebe energie a podporu energie z obnoviteľných zdrojov, participatívnej demokracie, sociálneho dialógu a financovania občianskych zariadení a celoživotného vzdelávania o energetickej transformácii) bude závisieť od ich schopnosti trvalo vyriešiť problém financovania, napríklad prostredníctvom viacročného programu na financovanie energetickej obnovy so záväzkom dosiahnuť výsledky.

3.2.20. Nové dotácie a daňové opatrenia budú musieť primerane dopĺňať normy, ktoré sú záväzné pre všetkých, pretože podobne ako opatrenia, ktoré treba realizovať s cieľom umožniť rozvoj zrkadlových interakcií vedúcich k transformácii, aj tieto nové dotácie a daňové opatrenia povedú k vytvoreniu udržateľného sveta, o ktorý sa usilujeme.

3.3. Umiestnenie a plánovanie

3.3.1. Mnohé problémy súvisiace s umiestnením projektov podporujúcich energetickú transformáciu sú spôsobené ich osobitnými fyzickými charakteristikami. Aby sme mohli reagovať na obavy takéhoto druhu, musíme vyvinúť ďalšie úsilie, a to najmä propagáciou poznatkov na boj proti nepravdivým informáciám a uplatňovaním najlepších postupov umožňujúcich riešiť tieto problémy.

3.3.2. Ide najmä o to, aby sme si uvedomili kultúrne a mestské dedičstvo minulosti (predmestia zohyzené obchodnými a priemyselnými zónami, parkoviská zaberajúce úrodnú pôdu, predmestská domová zástavba a sídlisková zástavba na okraji miest, ktoré vytvárajú závislosť od automobilov atď.). Prínosy energetickej transformácie v súčasnosti prevažujú nad dôsledkami na vzhľad krajiny. Aby sa zaistilo, že bude prebiehať udržateľným spôsobom, musíme sa čo najviac vyhnúť negatívnym účinkom nevyhnutného záberu pôdy, alebo tento účinok aspoň zmenšiť a kompenzovať.

3.3.3. To sa musí dosiahnuť umiestnením infraštruktúry na miestach, kde nekonkuruje poľnohospodárstvu alebo kde nenarúša prírodu a kultúrne dedičstvo. Jedným z riešení je začlenenie zariadení do existujúcich mestských alebo priemyselných oblastí alebo ich umiestnenie na okrajové pozemky so zanedbateľnou produktívnou alebo prírodnou hodnotou.

3.3.4. Ak sa umiestneniu na produktívnej pôde nedá vyhnúť, malo by sa v čo najväčšej miere začleniť do poľnohospodárskeho systému namiesto toho, aby viedlo k vyklčovaniu lesa a/alebo záberu pôdy bez náhrady.

3.3.5. Okrem toho by sa v záujme riadneho informovania širokej verejnosti a získania jej dôvery mali systematicky vykonávať prísne posúdenia vplyvov zariadení a všetkých národných a európskych energetických cieľov a plánov na životné prostredie.

3.3.6. Hodnotenia *ex post* sú takisto nevyhnutné na to, aby sa naša spoločnosť neustále zlepšovala. Mali by sa tiež vytvoriť platformy pre dialóg medzi všetkými územnými úrovňami, ako aj spoľahlivé nástroje na monitorovanie a vykonávanie politík, aby sa v čo najväčšej miere zabránilo záberu pôdy a „presunu environmentálnych problémov“, ako to odporúča najmä Európska environmentálna agentúra (EEA)⁽¹⁹⁾.

3.3.7. V hodnotení *ex post* opatrení a projektov súvisiacich s energetickou transformáciou je vyčíslenie prínosov na miestne hospodárstvo faktorom, ktorý môže viesť k spoločenskej akceptovateľnosti.

⁽¹⁶⁾ Ú. v. EÚ C 62, 15.2. 2019, s. 8.

⁽¹⁷⁾ *Access to social benefits: reducing non-take-up*, Eurofound, 2015, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg. Publikácia Európskej environmentálnej agentúry (EEA) a nadácie Eurofound *Exploring the social challenges of low-carbon energy policies in Europe*, ef22004en.pdf.

⁽¹⁸⁾ <https://www.socialter.fr/article/carte-carbone-plutot-qu-une-taxe-un-quota-pour-chaque-citoyen-1> (len vo francúzštine).

⁽¹⁹⁾ <https://www.eea.europa.eu/themes/energy/renewable-energy/eu-renewable-electricity-has-reduced>.

3.3.8. Doplnkovým riešením problému spôsobeného ťažkosťami pri hľadaní lokalít na výrobu energie v Európe by bolo dovážať zo susedných krajín skvapalnený vodík ako zdroj energie získaný použitím ekologicky vyrábanej elektrickej energie. Z hľadiska spoločenskej akceptovateľnosti sa to musí chápať ako aspekt spoločného rozvoja týchto regiónov⁽²⁰⁾.

3.4. Sociálno-demografické faktory

3.4.1. Okrem týchto dôvodov zohráva pri vnímaní transformácie verejnosťou úlohu aj všeobecná demografia. Vypracovanie predchádzajúcich demografických štúdií by pomohlo lepšie sformulovať stratégiu na podporu akceptácie projektov, pretože by bola známa veľkosť a zloženie cieľovej skupiny, ktorá by s najväčšou pravdepodobnosťou bola proti projektu. Tieto štúdie by mali byť prístupné všetkým zainteresovaným stranám.

3.4.2. Vyššia úroveň akceptácie súvisí s vyššou úrovňou vzdelania a nižším vekom. Preto je dôležité rozvíjať celoživotné vzdelávanie (aj v podnikoch a centrách odbornej prípravy) v oblasti striednosti v spotrebe energie, občianskej participácie a investícií do kolektívneho úsilia v prospech transformácie.

3.4.3. EHSV navrhuje, aby sa edukačné kampane o transformácii inšpirovali trendom BIMBY (*Build In My Backyard*, ktorý je protipólom trendu NIMBY), pričom by sa mali vyzdvihovať príklady pozitívneho sociálneho mimitizmu a prínosy pre obyvateľstvo, viaceré pozitívne príbehy prostredníctvom svedectiev a konkrétnych úspešných príbehov z rôznych regiónov a krajín, s ktorými by sa ľudia mohli identifikovať.

3.4.4. Všetko toto by mohlo viesť k akceptácii a podnetiť ochotu spoločne napredovať smerom k novému spôsobu života, ktorý si vyžadala súčasná potreba nahradiť fosilné palivá. Mali by sa vyčleniť prostriedky na činnosti zamerané na zvyšovanie informovanosti, ktoré by jednotlivé zainteresované strany mohli užitočne podporovať.

3.4.5. Neexistuje konsenzus o priamom vplyve konkrétnych sociálno-demografických faktorov, pretože ich dosah sa líši v závislosti od krajiny a jej politického kontextu. Majú však jasný vplyv na miestnu akceptáciu plánov a projektov, ktoré umožňujú transformáciu. EHSV preto považuje za potrebné, aby sa v spolupráci so sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti podporovalo počiatočné a ďalšie vzdelávanie v oblasti energetickej transformácie.

3.4.6. Uvažovať z hľadiska spoločenskej akceptovateľnosti však niekedy znamená presunúť na cieľovú skupinu zodpovednosť za prijatie alebo neprijatie príslušných technológií. Treba zohľadniť to, že pri realizácii potenciálu technológií zohráva úlohu len sociálny rozmer. Odolávanie nadobudnutiu alebo používaniu nových nástrojov však môže byť zložitejšie⁽²¹⁾.

3.5. Sociálno-technická uskutočniteľnosť⁽²²⁾

3.5.1. Prijatiu určitých zariadení bránia aj technické prekážky. Vyplývajú najmä z ťažkostí s rozvíjaním kultúry s nižšou energetickou náročnosťou v spoločnosti, ktorá paradoxne podporuje zvyšovanie spotreby, čo je v ostrom protiklade s odkazmi zameranými na úsporu energie.

3.5.2. Spoločenská akceptovateľnosť odkazuje na zložitú situáciu akceptovanej koexistencie technológií a používateľov. Akceptovateľnosť však neznamená osvojenie (príkladom môžu byť inteligentné elektromery, ktoré sú teoreticky akceptované, ale neboli prijaté, a preto odberatelia odmietajú ich inštaláciu). Technológia musí najskôr nadobudnúť akýsi bežný charakter v spoločnosti, aby mohlo dôjsť k jej osvojeniu. Už sa o nej viac nediskutuje, pretože sa osvedčila a existuje popri ďalších technologických alternatívach, avšak nedošlo k jej prevzatíu. Jej prevzatie predpokladá jej osvojenie v zmysle jej začlenenia do spôsobu života ľudí, keď sa považuje za nevyhnutnú a nenahraditeľnú.

3.5.3. Obmedzenia spojené s osvojením technológií súvisiacich s transformáciou možno pripísať aj skutočnosti, že tieto technológie sú najčastejšie navrhnuté s tým, že užívatelia ich budú vedieť používať na účely, na ktoré sú určené.

3.5.4. Od používateľov sa očakáva, že podporia energetické projekty realizované použitím týchto technológií skôr, než budú môcť naplno využiť ich potenciál. Z mnohých prieskumov však vyplýva, že dokonca aj technické predmety nášho každodenného života sa vo veľkej miere nevyužívajú dostatočne, pretože dobre nepoznáme ich skutočné možnosti a spôsob ich používania.

⁽²⁰⁾ Ú. v. EÚ C 123, 9.4. 2021, s. 30.

⁽²¹⁾ Napríklad kúpa elektromobilu si vyžaduje zmenu spôsobu jazdy z ručnej na automatickú prevodovku, čo môže odrádzať.

⁽²²⁾ <https://www.larevuedelenergie.com/les-energies-renouvelables-en-transition-de-leur-acceptabilite-sociale-a-leur-faisabilite-sociotechnique/> (len vo francúzštine).

3.5.5. Sociálno-technickú uskutočniteľnosť možno vnímať ako proces sociálneho začlenenia a propagácie v časovom horizonte, ktorý si vyžaduje niekoľko fáz. Prvá fáza je zásadná, pretože sa týka obdobia výskumu a vývoja, ako aj sporných otázok⁽²³⁾, t. j. obdobia, v ktorom sa očakávajú zmeny v dôsledku zavedenia novej technológie. Druhá fáza sa týka prvej spätnej väzby. Práve tu sa logika návrhu porovnáva s predpokladaným použitím a schopnosťou technológie integrovať sociálne aspekty. Poslednou fázou je, keď sa daná technológia stane bežnou v dlhodobom horizonte. V tejto fáze sa rozhoduje o tom, či sa projekt zamietne alebo prijme, či si ho verejnosť osvojí a akým spôsobom sa projekt začlení do spoločnosti.

3.5.6. Práve v tejto fáze dochádza k miestnej mobilizácii: mnohé mestá a regióny sa pomocou týchto technológií usilujú riešiť viaceré výzvy. Začlenenie technológií do spoločnosti preto zodpovedá makrosociálnym zmenám, ktoré vyplývajú z ich osvojenia.

3.5.7. Používanie technológie môže výrazne zmeniť vzťah so svetom, ako aj sociálne vzťahy a predstavy. To je možné len vtedy, ak technológia nie je samozrejmosťou, ale ponúka možnosť prispôsobenia a opätovného osvojenia. V tejto súvislosti sa EHSV domnieva, že technologická neutralita vychádzajúca z vedeckých štúdií, spravodlivá hospodárska súťaž a možnosť testovať a diskutovať o vhodnosti rôznych technológií môžu prispieť k zvýšeniu spoločenskej akceptovateľnosti.

3.5.8. Pri podrobnej analýze sa teda diskusia o energetickej transformácii presúva z technicky orientovaného prístupu na prístup, ktorý je orientovaný viac spoločensky. To znamená, že pojem „spoločenská akceptovateľnosť“ sa musí presnejšie odlíšiť, ak sa ním zodpovednosť za náš energeticky náročný spôsob života kladie len na spotrebiteľov, a musí sa začleniť do širšej sféry sociálno-technickej uskutočniteľnosti, ktorá nás núti klásť si otázky o význame techniky a energeticko-politických rozhodnutiach.

V Bruseli 23. marca 2022

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG

⁽²³⁾ Mimo energetickej transformácie môžu byť príkladom smartfóny, ktoré sú všeobecne akceptované a bežne používané.